

Tjaša KLAVORA

Analiza individualnih in strukturalnih dejavnikov pri sobivanju mladih (družin) in staršev

Slovenija se uvršča v sam vrh evropskih držav glede podaljšanega sobivanja staršev in otrok oziroma mladih družin. Največja raziskava European Labour Force Survey (2007) je Slovenijo uvrstila na drugo mesto v Evropi, in sicer takoj za Slovaško. Zanimivo je tudi, da je naša soseda Italija, ki je dobro znana po podaljšanem (so)bivanju mladih družin s starši, za nami. Po podatkih raziskave European Labour Force pri nas ženske v povprečju zapustijo dom svojih staršev pri 29,5 leta, moški pa pri 31,5 leta. Gospodarske, socialne, kulturne, politične in demografske spremembe bistveno vplivajo na tradicionalno družino, družbene, strukturne in medgeneracijske odnose. Problem je vse pogostejše tematiziran tako na politični kot raziskovalni ravni. Ti dejavniki so po eni strani individualni in segajo na mikroraven, po drugi stani pa strukturni, torej izražajo značilnosti okolja in pojasnjujejo, zakaj posamezniki v isti družbi sledijo podobnim vzorcem odhoda od doma. V raziskavi, ki temelji na kvantitativni metodi, je bila anketirana skupina, stara od 21 od 30 let. Rezultati kažejo, da trend »hotel mama« v Sloveniji narašča, kar pomeni, da vse več mladih in mladih družin živi doma, pri svojih starših ali starih starših. Rezultati kažejo, da je

najpomembnejši razlog za to finančni položaj, sledila pa mu je problematika redne zaposlitve, vendar pa kar 30 odstotkov anketirancev navaja tudi, da jih je strah odgovornosti. Kaže, da je Slovencem zelo pomembno, da imamo svoje premoženje, kar pomeni tudi lastniško stanovanje. Stanovanjska politika deluje na podlagi 78. člena Ustave Republike Slovenije, po katerem je država odgovorna za ustvarjanje možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje. Čeprav država nudi različne ugodnosti na področju stanovanjske problematike, je to neodvisnost izjemno težko doseči in nemogoče vzdrževati, če družina nima rednega mesečnega priliva. Raziskava torej kaže, da je po mnenju mladih država na področju stanovanjske politike mladih dokaj neuspešna. Anketiranci namreč soglašajo, bi država mladim in mladim družinam z zakonodajno regulativo morala omogočiti lažji dostop do prvega samostojnega stanovanja.

Ključne besede: mlade družine, stanovanjska politika, individualni dejavniki, strukturalni dejavniki, Slovenija

1 Uvod

Ritem in način življenja v današnji družbi vplivata na spremembe v življenju posameznikov. Kdaj pravzaprav postanemo odrasli? Ali obstaja meja med mladostjo in odraslostjo? Podaljšano izobraževanje, negotovost posameznika, kaj v življenju pravzaprav sploh želi postati, brezposelnost in finančne težave, ki jih prinaša ta, so le nekateri izmed vzrokov, da mladi vse dalj časa ostajajo doma pri starših ali starih starših. Danes povsod po svetu, tudi pri nas, zelo pogosto slišimo posebno poimenovanje za podaljšano življenje otrok pri starših – »sindrom hotela mama«. Na to, kdaj pride do odselitve mladih in v kakšno življenjsko ureditev pelje ta, vpliva posameznik sam, seveda pa tudi okoliščine, v katerih se znajde. Ti dejavniki so lahko individualni ali strukturni. Želimo ugotoviti mejo med mladostjo in odraslostjo ter vzroke in posledice podaljšanega življenja pri starših ter odkriti dejavnike, ki vplivajo na odhod mladih v samostojno življenje. Z uporabo in analizo rezultatov anketnega vprašalnika bo predstavljeno realno stanje podaljšanega življenja mladih pri starših. Ključno dejstvo pa je, da je mladim, tudi če si želijo zaživeti sami, zaradi ekonomskega

položaja (brezposelnosti) in podaljšanega šolanja vse to onemogočeno oziroma precej oteženo.

Glavni cilj je predstaviti probleme, ki se pojavljajo pri odločitvi za odselitev mladih in mladih družin od staršev. Pogosto tudi prostorska stiska ni dovolj velik razlog za odselitev, prav tako ne medgeneracijske razlike. V zvezi z udobjem, ki ga mladi uživajo z bivanjem v gospodinjstvu staršev, ugotavljamo, da je družbeno življenje mladih izjemno virtualizirano, kar pomeni, da mladi doma večino časa preživijo na spletu, pošiljajo nadpovprečno veliko besedilnih sporočil in igrajo računalniške igrice. V tem smislu lahko rečemo, da lastnosti, ki se v popularnem diskurzu pripisujejo generaciji Y^[1], prispevajo svoj delež k podaljševanju bivanja pri starših. Vsekakor zveni smiselno, da se mladi, če imajo vzpostavljene dobre odnose s starši in ob podpori informacijsko-komunikacijskih tehnologij, raje odločajo za sobivanje kot za samostojno življenje (Lavrič, 2011). Tudi neredna zaposlitev ni glavni vzrok, da mlade družine živijo pri starših. Obstaja namreč še veliko drugih dejavnikov,

ki vplivajo na podaljšanje sobivanja mladih s starši. Kulturni dejavnik, ki pripomore k odločitvi ostati doma in se tako izogniti životarjenju, izredno vpliva na miselnost mladih.

2 Ocena dosedanjih raziskovanj obravnavanega področja

2.1 Italija

»Tudi za našo sosedo Italijo je značilno, da mladi dolgo živijo pri starših,« so zapisale Adele Menniti, Maura Misiti in Miria Savioli (1998: 99), avtorice članka *Italian "Stay at home" children: Attitudes and constraints*. Povprečna starost ob odhodu od doma se je v večini zahodnih držav povišala, vendar je starost ob selitvi, dosežena v Italiji, med najvišjimi v severnih evropskih državah in Združenih državah Amerike. Mladi Italijani tako kot drugi mladi po svetu dolgo študirajo ter se pozno odločijo za zvezo, samostojno življenje in ustvarjanje družine. Ti dejavniki imajo pomemben vpliv na demografske procese, kar je povzročilo preložitve faze »odraslosti«. Dejstvo je, da do pomembnih demografskih dogodkov, kot so poroke in rojstvo prvega otroka, pride po 30. rojstnem dnevu. Povprečna starost žensk ob sklenitvi zakonske zveze se je s 24,4 leta v letu 1984 povečala na več kot 28 let, medtem ko se za rojstvo prvega otroka odločajo po 28. letu. Razlogi za take spremembe so lahko strukturne narave (višja brezposelnost mladih, daljše šolanje in pomanjkanje razpoložljivih stanovanj) ali kulturne vrste. Podrobnejše analize kažejo, da je v Italiji danes manj pomembno, da se mladi čim prej zaposlijo oziroma da jih starši spodbujajo k daljšemu šolanju. Da bi razumeli, zakaj mladi Italijani ne zapustijo doma, je v študiji uporabljen večdimenzionalen pristop, ki ga je uporabil IRP-CNR (inštitut za raziskave nacionalnega raziskovalnega sveta prebivalstva). Poglobljeno je bila opravljena raziskava za pogoje družinskega življenja ter prednosti in slabosti, ki jih otroci in starši zaznavajo, ko otrok zapusti dom. V raziskavi je sodelovalo več kvalitativnih in kvantitativnih raziskovalnih faz. V letu 1998 so izvedli kvantitativno telefonsko anketo s pomočjo C.A.T.I. To je sistem, pri katerem so uporabili vzorec 4.500 mladih ljudi, ki so bili stari med 20 in 34 let in so še vedno živeli doma. Raziskava je bila podprta s kvalitativno analizo pojava, ki je temeljila na štirih fokusnih skupinah razprave z mladimi v tej starostni skupini (od 20 do 34 let), ki še vedno živijo doma, in je potekala v štirih mestih, ki se razlikujejo glede na geografsko lokacijo, kulturni kontekst in velikost v odnosu do vedenjskih vzorcev mladih. Mesta, v katerih so izvajali raziskavo, so bila Rim, Brindisi, Neapelj in Trbiž. Poleg tega je bila glede na pomen razširitve področja opazovanja druga, kvantitativna, raziskava na enak način izvedena s 1.000 starši otrok, anketiranih v prvi raziskavi, da bi opredelili morebitno »krivdo«, ki pade na starše v zvezi z njihovimi otroki, da ti ne bi ostali doma, ter glede njihove motivacije, pričakovani in

na splošno njihovih izkušenj v okviru družinskega življenja. V tem primeru pa je bila telefonska anketa podprta z uporabo kvalitativne metode v ciljnih skupinah (Menniti idr., 1998).

2.2 Združene države Amerike

V članku Camila Domonoskeja (2016) z naslovom *For first time in 130 years, more young adults live with parents than with partners*, ki je bil objavljen na spletni strani *The two-way*, je objavljeno, da je analiza, ki jo je opravil Pew Research Center, pokazala, da se je po več kot sto tridesetih letih prvič zgodilo, da izredno veliko mladih in njihovih družin v starosti od 18 do 34 let živi pri starših. V tej starostni skupini živi 32,1 odstotka ljudi, ki živijo v hiši svojih staršev, medtem ko jih 31,6 odstotka živi v hiši svojih staršev z zakoncem ali partnerjem. Le 14 odstotkov jih v tem starostnem obdobju živi samih. Center Pew ugotavlja, da ne gre za rekordno visok odstotek mladih, ki živijo doma, saj je leta 1940 približno 35 odstotkov ljudi v tej starostni skupini tudi živelo doma, pri svojih starših ali starih starših. Vendar pa poudarjajo, da je bilo v tistih časih to celo zaželeno. 35 odstotkov ameriških fantov, starih od 18 do 34 let, živi pri starših (živijo sami) in 38 odstotkov z zakoncem ali partnerjem. 3 odstotkov Američank živi pri starših z zakoncem ali partnerjem in 29 odstotkov jih pri starših živi samih (brez partnerja). Odstotek v razmerju moški - ženske je ravno obraten. V nadaljevanju je raziskava pokazala, da manj izobraženi mladi odrasli pogosteje živijo doma pri starših. Center Pew tudi ugotavlja, da so mladi temnopolti odrasli v primerjavi z belopoltnimi danes že v enakem oziroma zelo podobnem položaju. Splošni demografski trend je enak za vse skupine mladih. Center Pew primerja tudi mlade Američane, ki živijo s starši, z mladimi ljudmi enake starostne skupine, ki živijo v Makedoniji. Ugotavljajo, da v Makedoniji več kot 70 odstotkov mladih odraslih v starostni skupini od 18 do 34 let živi doma s starši. Center Pew tudi ugotavlja, da se je povečanje števila mladih odraslih Američanov, ki živijo doma pri starših, začelo veliko pred gospodarsko krizo in da so k takemu načinu življenja prispevale predvsem brezposelnost moških, ki se je povečevala že več desetletij prej, in tudi nizke plače, ki upadajo že od leta 1970. Na splošno študije kažejo, kako so se v Ameriki življenjske razmere mladih, starih od 18. do 34. let, spremenile oziroma kako drugačen je položaj danes v primerjavi z letom 1880, ko so se prvič začeli zbirati tovrstni podatki.

V članku Warrena Clarka (2014) *Delayed transitions of young adults* je mogoče prebrati, da je leta 1971 kar tri četrtine 22-letnikov pustilo šolo, skoraj polovica se je poročila in vsak četrti mladostnik je dobil otroka. Veliko nasprotje letu 1971 je bilo leto 2001, v katerem je polovica 22letnikov še hodila v šolo, le vsak peti izmed njih je bil v zvezi in vsak enajsti je dobil otroka. V letu 2001 je bilo izobraženih več mladih žensk kot mladih moških, izredno veliko žensk pa je imelo tudi polno zaposlitev,

kar je bistveno boljše stanje kot pred 30 leti. Na splošno je danes prehod v adolescenco poznejši in traja veliko dalj časa. V današnjem času mladi odrasli potrebujejo veliko več časa, da dosežejo neodvisnost, to pa pomeni, da šolanje končujejo pozneje, živijo dalj časa pri starših ali starih starših, pozneje se vključijo tudi na trg delovne sile ter se odločijo za zakonski stan in starševstvo. Večina mladostnikov in mladih odraslih med 18. in 34. letom starosti je prešla v obdobje odraslosti veliko pozneje kot enako stari ljudje pred 30 leti. Če primerjamo ženske, stare 34 let, v današnjem času, se te ne razlikujejo prav veliko od žensk iste starosti v letu 1971. Verjetnost, da je ta ženska zaposlena, pa je danes večja, vendar je vidno tudi povečanje odlašanja pri odločanju za otroke/družino. Nasprotno pa je pri moških, ki danes naredijo prehod v samostojnost šele pri 34 letih, medtem ko so pred 30 leti ta prehod naredili že veliko prej. Na to vplivajo ekonomske spremembe in hitro spreminjajoče se razmere na trgu dela. Avtor članka tudi pravi, da ima manj mladih moških službo s polnim delovnim časom kot njihovi očetje pred 30 leti. Oboji, ženske in moški, danes stremijo k višji stopnji izobrazbe v upanju, da ta pripomore k večji in boljši zaposljivosti, s tem pa se prehod v odraslost in samostojnost preloži na poznejše obdobje.

2.3 Srbija

V službenem glasniku z naslovom *Mladi v Srbiji 2015*, ki sta ga napisala Smilja Tomanović in Dragan Stanojević (2015), lahko uvidimo, da je Srbija v 90. letih zaradi strukturnih omejitev in velikih globalnih družbenih sprememb na trgu dela in državne politike dosegla višek preložitve odraščanja oziroma transformacije iz mladostnika v odraslo osebo. Blagostanje države, kriza držav in proces integracije so bistveno vplivali na življenje mladih. Podaljšana puberteta se iz poznih 20. let premakne v zgodnja 30. leta, kar se izraža v poznejšem sklepanju zakonov, zamaknjeni selitvi od doma, nizki stopnji rojstev in poznejšem vstopu na trg zaposlitve. Spremembe v družbi postavljajo vprašanje vloge in mesta mladih v njej. Prehod iz mladosti v odraslost je tema, ki je najbolj razširjena v okviru interdisciplinarnega polja in prikazuje omenjeni proces skozi študije življenjskega toka. Posameznik v tranziciji sprejema odločitve na osnovi institucionalnih uredb, ki se opazujejo na treh ravneh, in sicer v zgodovinskem, institucionalnem in individualnem času. Avtorja članka omenita dve smeri proučevanja – prva je usmerjena v razvoj življenjskega toka (prehod, faze, dogodki), druga pa raziskuje razvoj življenjskega toka v smislu sledenja razlikam med življenjskimi potmi v istih fazah življenjskega toka, vendar z drugimi dejavniki. Življenjski tok predstavlja družbeno opredeljene dogodke, kot so kompleksna menjava statusa v določenem obdobju (izobraževanje, družina, prva zaposlitev, nakup nepremičnine), in vlogo, ki jo prevzame posameznik skozi čas. Sestavni del raziskovanja prehoda iz

mladosti v odraslost predstavlja prav osebni pogled na opredelitev strukture življenjskega toka. Politični vpliv v povezavi z javnopolitičnim mnenjem je neločljiv del socialne in izobraževalne politike. Prehod se dojema kot vmesna faza in ima svojo dinamiko. Šele ko prehod dojamemo kot posebno življenjsko fazo, katere glavno značilnost v odnosu do drugih faz predstavlja heterogenost, lahko pojasnimo odstopajoče oblike tranzicije, kot je podaljšana adolescenca. Koncept življenja se je spremenil in se nanaša na individualno raven, brez struktur za vsakega posameznika. Življenjski slog je postal osebni projekt vsakega posameznika, saj se pojavljajo nove oblike skupnosti, ki se ne obravnavajo več kot življenjske oblike – partnerstvo in zveze brez porok, brez otrok, vračanje domov po predhodnem »odhodu od doma« (ločitev). Članek za razumevanje prehoda iz mladosti v odraslost navaja tri teorije. Prva je kot splošni trend nekdanjih bogatejših držav, držav v razvoju in postsocialističnih držav izpostavljena teza o heterogenizaciji življenjskega toka. Druga teza temelji na strukturirani individualizaciji, ki poudarja, da proces poteka vzdolž strukturno omejenih meja izobraževanja, socialnega statusa, in delno podpira tezo o heterogenosti življenjskega toka (individualno se oblikujejo kot socialno). Tretja teorija, ki ukinja segmentacijo razvoja faz in vmesnih faz, pa življenjski tok razume integrirano. Med ključne življenjske dogodke spadajo: poroka, odhod zaradi želje po izobrazbi, vstop na trg delovne sile. Prav oviran dostop na trg dela in tudi strukturne spremembe na tem silijo mlade včasne, negotove službe in honorarna dela. Standardni časovni okvir od izobraževanja do prve zaposlitve izgublja standardno obliko in postaja podaljšana oblika. Vse te prelomnice se nahajajo v sferi družinskega življenja, izobraževanja in službe. Sobivanje omenjenih elementov nam jasno pokaže, kako težko je dejansko ločiti ter potegniti črto med odraslostjo in mladostjo. V procesu odločanja niso vse faze enako pomembne, saj je vrstni red lahko zamenljiv, časovni razpon pa različno strukturiran. Vpliv strukturnih dejavnikov, kot je problem odseljevanja, je povezan z bivalno problematiko. 63 odstotkov mladih še vedno živi s svojimi starši. 32 odstotkov vprašanih se preživlja s svojimi dohodki, medtem ko 15 odstotkom pomagajo starši. Zaposlitveni kriterij merimo v stopnji brezposelnosti. Nižje izobraženi ljudje težko popravijo svoj družbeni položaj. Stabilne službe kljub visoki izobrazbi niso zagotovljene. Kljub dolgemu časovnemu obdobju izobraževanja to pomeni višjo stopnjo izobrazbe in pozneje boljšo kakovost delovnega mesta. Zaradi visoke stopnje brezposelnosti so mladi prisiljeni sprejeti delo ne glede na svojo izobrazbo. To vodi v deprofesionalizacijo, kar pomeni, da sprejmejo vsako delo ne glede na svojo primarno poklicno usmerjenost. Mladi imajo občutek, da država ne naredi dovolj za razvitost in dostop do trga dela, poleg tega tudi ne zaupajo institucijam sistema. V Srbiji brezposelnost prizadeva kar polovico vseh mladih in je primerljiva le s Poljsko, katere brezposelnost je znašala kar 43

odstotkov. V drugih evropskih državah, kot so Turčija, Španija in Italija, je stopnja brezposelnih znašala od 14,6 odstotka do 20 odstotkov.

Kot širšo demografsko spremembo avtorja članka izpostavljata družinsko tranzicijo. Sklepanje zakonov in starševstvo se pomikata navzgor. Mladi so danes zaradi ekonomskih, socialnih in drugih sprememb bolj usmerjeni k različnim vrstam pomoči in podpore svojih staršev. Med njimi je prisoten tudi recipročen odnos. Hkrati na neodvisnost mladih zelo vpliva izobrazba staršev in njihov finančni položaj. To pomeni, da je življenje s starši povezano s prihodki celotnega gospodinjstva, v katerem je dojemanje materialnega stanja slabše in se stanovanjska neodvisnost pokaže prav v primerjavi s finančno neodvisnostjo. Zaradi velikih sprememb na vseh področjih je na generacijo v starosti 34 in 35 let najbolj vplival prav ekonomski in politični sistem v državi. Poudarjeni so štirje dejavniki: finance, stanovanje, služba in družina. Veliko jih je bilo brezposelnih, zato so bili še vedno finančno in bivalno odvisni od svojih staršev. V Srbiji je osamosvojitve potekala zelo počasi in je trajala do sredine 30. let. Glede tega jo lahko primerjamo z državami, kot so Italija, Španija in Grčija. Britanci in Danci se v primerjavi s Srbi odselijo celo desetletje prej. Posebnost generacije, stare 34 in 35 let, je v tem, da se kljub osamosvojitvi nikoli ne počuti zares osamosvojena, tudi če ima svojo družino in svojo streho nad glavo. Mladi na vasi pogosteje živijo s svojimi starši kot mladi v mestih z upoštevanjem dominantnega patriarhalnega odnosa. Dejansko moramo za kvalitativno analizo primerjati vse dejavnike, saj klasični model popolnega ogleda ne omogoča, prav zaradi pomembnosti tega individualnega pristopa, želje posameznika in njegove zmožnosti ter procesa življenjskega toka. Mladim se ne mudi odrasti, njihova tranzicija pa je močno povezana z državnimi viri in opiranjem na družino.

2.4 Japonska

Odhod od doma je ključnega pomena pri prehodu v odraslost, pa vendar je ta tema v povojnem obdobju Japonske slabo in premalo raziskana. Največkrat je odhod od doma povezan z odnosi med starši in otroki, z možnostjo izobraževanja in šolanja, zaposlitvijo in dostopom do trga dela, finančnimi zmožnostmi za ustanovitev lastnega gospodinjstva in osamosvojitvijo mladih. Največkrat je ta pomenila začetek ali pa dokončno neodvisnost od staršev. Poleg naštetih determinant na odhod in prehod v adolescenco vplivajo tudi državna blaginja, družinski sistem, odnos države ali politik držav do mladih in možnosti, ki jim jih ta ponuja. Prehod v obdobje odraslosti največkrat pomeni in povzroči finančno neodvisnost od staršev in pretrganje čustvenih vezi z njimi. V nasprotju z Japonsko se mladi v državah, kot so Nemčija, Avstrija, ZDA in Kanada, hitro odločajo za ta prehod in osamosvojitve, saj jih žene želja po neodvisnosti, medtem ko v državah, kot so Italija, Španija

in Grčija, te želje po neodvisnosti ni mogoče zaznati, saj svoje bivanje pri starših odlagajo precej dolgo in jih celo primerjajo s psihološkim neuspehom. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi družinske vezi, ki so v državah Zahodne Evrope zelo močne, medtem ko so v ZDA in Kanadi zelo šibke. Japonska v drugi polovici 20. stoletja doživi visoko raven industrializacije, s tem pa tudi visok življenjski standard, ki vpliva na socialno-ekonomsko področje in tudi na demografsko. Industrializacija pomeni tudi odmiranje agrikulture in industrije. V drugih industrializiranih državah so se mladi kljub nezanesljivosti služb odločali za nadaljevanje šolanja, več samskih žensk je sklepalo zaposlitev za polni delovni čas, kar je pomenilo, da so se poročale pozneje in manj. Do leta 1950 oziroma do začetka leta 1960 je bil odhod od doma največkrat povezan s poroko, pozneje pa je odhod povezan z iskanjem zaposlitve in izobraževanjem, pojavijo pa se tudi drugačni pojavi življenja na svojem, in sicer v povezavi z intimnim partnerjem in sstanovalci, saj se življenjski stroški tako precej zmanjšajo. Deljenje sob, skupinsko življenje in skupno življenje z nekom so pogostejši v zahodnih državah, za japonsko kulturo pa niso značilni. Tak model je bil izrazit v skandinavskih državah in Veliki Britaniji. Japonci so močno vezani na svoj jezik. Hkrati je japonščina eden tistih jezikov, ki se močno istoveti z državo in kulturo. To se vidi tudi pri jeziku – Japonci zelo slabo govorijo angleško, kar je še dodaten dokaz, da prisegajo na svojo kulturo in svoj jezik. Hkrati so narod, ki spoštuje obrede. Vestno opravljajo svoje delo in redko odstopajo od že uveljavljenih postopkov. Pravila so za to, da se spoštujejo. Kakršnakoli prilagajanja so bolj izjeme kot pravilo, to namreč pomeni, da bi bilo treba določena pravila zaobiti, temu pa Japonci izogibajo. To seveda ne pomeni, da so popolnoma ukalupljeni, je pa bistvena razlika med našim in njihovim načinom življenja. Včasih je bilo tako, da so se mladi takoj po končani fakulteti zaposlili. Prošnje za delo so pošiljali že v zadnjem letu študija, da so imeli službo zagotovljeno še pred diplomo. Sočasno z novo službo so si začeli ustvarjati družine, odselili pa se niso vedno takoj, saj to ni bilo vedno mogoče in se pravzaprav tudi ni dogajalo pogosto. Na Japonskem imata pomembno vlogo pri odhodu od doma tudi religija in zgodovina. Njihov tradicionalni način bivanja je, da v hiši živijo tri generacije – otroci, starši in stari starši. To je še relativno ohranjeno, je pa res, da se danes pojavljajo tudi enogeneracijske hiše, v katerih živijo le stari starši ali samski moški ali ženske. Ponekod se najdejo tudi dvogeneracijska bivališča, v katerih živijo otroci in starši, vendar pa se večgeneracijski način bivanja kljub vsemu še najbolj ohranja. Eden od pogostejših razlogov za odhod od doma je poroka. Ženske največkrat živijo s starši vse do poroke, kar dodatno dviguje stopnjo prehoda v adolescenco in pojasnjuje tudi nizko stopnjo rodnosti. Moški imajo močno željo po odselitvi že pred poroko, in to se pogosto zgodi zaradi šolanja ali službe, kjer je starostna meja tudi nižja, medtem ko ženske celotno samsko obdobje večinoma preživijo doma. Raziskave kažejo, da se je

na Japonskem življenje s starši v zadnjih desetletjih izjemno povečalo. Stopnja neporočenih moških, starih od 30 do 40 let, je med letoma 1970 in 2000 z 11,6 odstotka poskočila na 42,9 odstotka. Japonska ima na področju oblikovanja družine in lastnega gospodinjstva veliko skupnega z državami Južne Evrope. Japonci dajo ogromno na ime podjetja – če želijo ugled, seveda iščejo delo pri najuglednejših podjetjih in to začnejo že z izbiro izobraževalne ustanove. Elitna izobrazba namreč prinese elitno službo. Danes je seveda malo drugače, vendar je to še vedno izmenno pomembno. Na Japonskem naj bi še vedno veljal anahronistični družinski model, v katerem moški služi, žena pa ostaja doma, vendar ta država po 20 letih gospodarskega mirovanja doživlja velik družbeni preporod. Ker so delovna mesta nestabilna in službe niso zagotovljene, so moški na Japonskem postali manj karierno ambiciozni in tudi manj finančno preskrbljeni. Ženske dosegajo visoko stopnjo izobrazbe, vendar pa se na koncu odločijo ali za kariero ali za otroka, ki v 70 odstotkih primerov pomeni nezmožnost napredovanja na delovnem mestu ter preostanek življenja doma v vlogi mame in gospodinje. Mladi na Japonskem ne hitijo v odraslost, saj so cene nepremičnin izredno visoke, kar je še dodaten razlog za ostajanje doma pri starših. Za Japonce to ni nekaj neobičajnega, saj lahko pod eno streho živi kar nekaj generacij. Socialno-ekonomski status staršev vpliva na odhod od doma. Če je oče visoko izobražen, zaposlen na visokem položaju, gre moški/sin načeloma prej od doma, se začne izobraževati in iskati dobro zaposlitev, medtem ko za ženske /hčerke velja prav obratno. Če govorimo o stresu, moramo omeniti tudi partnerski odnos med možem in ženo, ki velikokrat oziroma na Japonskem kar v večini primerov pomeni posledično tudi ločitev. Stopnja teh je na Japonskem zelo visoka, tako kot v Franciji, Nemčiji in na Švedskem, vendar še vedno nižja kot v ZDA. Iz tega lahko razberemo, da načeloma otroci iz ekonomsko in socialno stabilnejših družin pozneje zapustijo domove. Samski stan je včasih pomenil poraz na zasebnem področju, zdaj pa to ni nič neobičajnega, kot navaja avtorica članka *Zakaj so Japonci opustili spolne odnose?*. Trdi celo, da je samski stan postal nova resničnost. V povojnem obdobju Japonske na odhod od doma vplivajo socialne, ekonomske in demografske spremembe. Od njih je odvisno, kdaj se mladi odločijo ali pa so prisiljeni stopiti v obdobje odraslosti. Velikokrat je v to odločitev vključen tudi faktor bratov ali sester. Načeloma je tako, da najstarejši ostane doma in prevzame skrb za družino (Sajovic, 2013).

2.5 Slovenija

Mladi Slovenci se precej pozno odločajo za odselitev od staršev in ustvarjanje svojega doma, vendar pa se razmere danes že izboljšujejo. »V Evropi se za ta korak najtežje odločijo Hrvati in Slovaki,« je v članku z naslovom *Slovenci hitreje zapuščajo hotel mama* zapisal David Kos (2015). Avtor pravi, da Slovenci nismo več v samem vrhu držav Evropske unije oziroma nismo

več na drugem mestu, kjer smo bili še leta 2008 po raziskavah Eurostata. Razmere se v zadnjih letih vidno izboljšujejo. Če je delež mladih do leta 2009 naraščal – še pred šestimi leti je dobra polovica mladih živela pri starših, ta v zadnjem obdobju pada. Leta 2013 je padel na 43 odstotkov, povprečje vseh evropskih držav pa znaša 29 odstotkov. Tako je Slovenija pristala na 11. mestu. Iz omenjenega članka je mogoče razbrati, da življenje v »hotelu mama«, ki je cenejše in udobnejše za mlade (perilo je oprano in zlikano, kosilo skuhan, stanovanje pospravljeno), najbolj izkoriščajo mladi na Hrvaškem (kar 58,9 odstotka) in Slovaškem (57,1 odstotka). Sledijo jim Grki (52,6 odstotka), Bolgari (50,5 odstotka), Italijani (49,9 odstotka), Madžari (47,6 odstotka), Romuni (46,2 odstotka), Portugalci (45 odstotkov), Maltežani (44,7 odstotka) in Poljaki (43,5 odstotka). Slovenija je s 43 odstotki mladih, ki si ne morejo privoščiti svojega stanovanja, na 11. mestu med 28 članicami EU. Nestabilne razmere na trgu dela in s tem povezane težave pri nakupu ali najemu stanovanja še vedno razmeroma dragih nepremičnin še zmeraj predstavljajo veliko oviro, zato mladi podaljšujejo sobivanje s starši. Da pa gre tudi za življenjske navade, potrjuje podatek, da visoke stopnje brezposelnosti mladih v posameznih državah niso nujno povezane s tem pojavom. Z izboljšanjem ekonomskega stanja lahko verjetno pričakujemo še malenkostno znižanje deleža mladih, živčih doma, bistvenega napredka pa za zdaj ni mogoče pričakovati. Delež mladih, ki še vedno živijo pri starših, se je v zadnjih petih letih najbolj povečal na Madžarskem (+9,2 odstotne točke), Malti in v Romuniji. Največ mladih se je osamosvojilo prav v Sloveniji (-7 odstotnih točk), Latviji in Estoniji. Pred desetletjem je, na primer, doma živelo relativno več Slovencev (49,6 odstotka) kot Italijanov (45,2 odstotka), danes pa je razmerje obratno. Vsekakor pa je treba omeniti, da je v Italiji stopnja brezposelnosti med mladimi skoraj dvakrat višja kot v Sloveniji, zato je težava na trgu dela bistveno večja. Hkrati je Italija v središču tako imenovanega sredozemskega modela odseljavanja od doma, kjer družina tradicionalno naredi prav vse, da mladi ne bi bili pahnjeni v revščino. Slovenci v povprečju v domu svojih staršev ostajajo nekje do 29. leta, kar je enaka starost kot pri mladih v Grčiji in Romuniji. Hrvaška je s povprečjem 32,7 leta najvišje uvrščena na lestvici.

Članek Neže Žigon (2010) z naslovom *Kdo so mladi, ki še vedno živijo pri starših?* dobro opisuje lagodno življenje mladih in njihovih družin doma – pri enem od staršev ali pri starih starših. Predstavljena je oseba, ki ji je ime Peter, ki na vprašanje, zakaj pri 27 letih še vedno biva doma, hitro odgovori, da je bivanje doma brezplačno, da ima hrano, ki jo skuha najboljša kuharica (mama), da lahko gleda kabelsko televizijo in da mu ni treba skrbeti za perilo; pravzaprav bi bil zmešan, če bi živel drugje. Peter povzema stališče številnih mladih. Včasih je podaljšano bivanje pri starših dobro za posameznike, ki se morajo postaviti na noge. Dobro dene. Starši pa so na začet-

ku celo veseli, da lahko mladostnika še nekaj časa »zadržijo« pri sebi. Predvsem starši računajo na to, da si bo otrok tako lahko prihranil dovolj denarja, da se bo pozneje osamosvojil. Pravzaprav jim, namesto da bi jih vrgli skozi vrata, nudijo še nekaj dodatnih let, da se počasi navadijo na odraslo dobo in naraščajočo samostojnost. Pravzaprav je to lahko zelo dobra izkušnja za obe strani, če so otroci pripravljeni spoštovati osnovna pravila, ki jih postavijo starši. Vsekakor pa to ni vedno najboljša rešitev, saj nekateri ne ostanejo doma, da bi se navadili novih odgovornosti, ampak gostoljubnost staršev izrabljajo, da se izognejo odgovornosti.

Rok Pikon (2013) je v članku *Skoraj vsak drugi Slovenec do 35. leta še živi pri starših* opisal krizo v Jugovzhodni Evropi, ki se ob močnem vplivu na denarnice vse očitneje kaže tudi v demografiji. Vse več je mladih, ki pred 35. letom nočejo zapustiti doma svojih staršev. »V Sloveniji je takih kar 44,1 odstotka,« kaže poročilo Eurostata in Evropske komisije. Tako je povprečna starost, pri kateri mladi v Sloveniji zapustijo starše oziroma se odselijo, od 28 do 31 let. Skoraj polovica mladih ostaja s starši, ker si življenja na svojem ne morejo privoščiti. Pikon poudarja, da je še slabše na Slovaškem, kjer je mladih, ki ne zapustijo domačega gnezda, več kot 56 odstotkov.

Slovenija se uvršča v sam vrh evropskih držav glede podaljšane sobivanja staršev in otrok oziroma mladih družin. Največja raziskava European Labour Force Survey (2007) je Slovenijo uvrstila na drugo mesto v Evropi, in sicer takoj za Slovaško. Zanimivo je tudi, da je naša sosedna Italija, ki je dobro znana po podaljšanem (so)bivanju mladih družin s starši, za nami. Po podatkih raziskave European Labour Force pri nas ženske v povprečju zapustijo dom svojih staršev pri 29,5 leta, moški pa pri 31,5 leta. Gospodarske, socialne, kulturne, politične in demografske spremembe bistveno vplivajo na tradicionalno družino, družbene, strukturne in medgeneracijske odnose. Navedeno se kaže tudi v vse aktualnejšem problemu skupnega gospodinjstva oziroma podaljšane sobivanja mladih družin in staršev. Problem je zato vse pogosteje tudi tematiziran, tako na politični kot raziskovalni ravni. Kdaj bo prišlo do odselitve ter v kakšno stanovanje in življenjsko ureditev bo ta vodila, je odvisno od številnih osebnih in družbenih okoliščin. Ti dejavniki so po eni strani individualni in segajo na mikroraven, kjer so ključnega pomena posameznikove želje, izbire in viri, po drugi strani pa so strukturni ter na makroravni določajo množico priložnosti in ovir, s katerimi se posamezniki soočajo pri svojih izbirah v nekem okolju. Strukturni dejavniki so značilnosti okolja in pojasnjujejo, zakaj posamezniki v isti družbi sledijo podobnim vzorcem odhoda od doma in zakaj se ti vzorci med državami razlikujejo. Mladi sestavljajo spreminjajočo se skupino, ki bo stopila na trg delovne sile in si nekoč ustvarila družino.

Mladi nenehno prehajajo od učenja k delu in obratno, njihove individualne poti so bolj raznolike kot v preteklosti. Šola, univerza, delo in družbeno okolje nimajo več enake povezovalne vloge kot včasih. Mladost traja dalj časa. Mladi vse pozneje postajajo samostojni. Sociološki, gospodarski in kulturni vidiki mladih so se bistveno spremenili zaradi demografskih sprememb in sprememb v družbenem okolju, individualnem in kolektivnem vedenju, družinskih odnosih in razmerah na trgu delovne sile. Demografi so ugotovili, da mladi pod pritiskom gospodarskih (zaposljivosti, brezposelnosti in tako dalje) in družbeno-kulturnih dejavnikov v povprečju pozneje dosežejo različne življenjske stopnje: konec formalnega izobraževanja, prva zaposlitev, ustvarjanje družine in tako dalje. Življenjske poti so vse manj premočrtne, saj družbe ne dajejo več enakih zagotovil (kot so varnost zaposlitve, prejemki in storitve socialne varnosti itd.). Tradicionalni kolektivni modeli torej izgubljajo veljavo, saj so osebne poti vse bolj individualne.

3 Metode dela

Glavna metoda raziskave je bilo anketiranje. Z metodo anketiranja sem zbrala podatke, informacije, stališča in mišljenja o predstavljeni vsebini. Anketni vprašalnik je bil sestavljen za širše prebivalstvo. Predvsem sem želela zajeti mlade do 35 let, na katere se tematika pravzaprav navezuje. Nekaj jih je bilo sicer starih nad 35 let, vendar pa je mladost zelo širok (in relativen) pojem. Pri sestavi anketnega vprašalnika sem se iz praktičnih razlogov – da bi dobila čim več zaključenih anketnih vprašalnikov –, odločila za zaprti tip vprašalnika, kjer sem pri vsakem vprašanju nanizala več mogočih odgovorov, med katerimi so lahko izbirali anketiranci. Izhajala sem iz predpostavke, da je današnji problem odseljavanja mladih in mladih družin od staršev kar najbolj povezan z demografskimi in strukturalnimi dejavniki. Zanimalo me je, kateri so ključni dejavniki, ki vplivajo na odseljavanje mladih od doma, koliko mladih v Sloveniji je pravzaprav takih, ki se odločajo za samostojno življenje, in kakšni so njihovi glavni vzroki za to. Anketa je torej zajemala vprašanja, povezana z mladimi, njihovim pogledom na stanovanjsko problematiko, razlogi za poznejšo selitev od staršev in vrednote, ki se vidno spreminjajo iz generacije v generacijo. Anketni vprašalnik je bil sestavljen za to, da si pridobim predstavo, kako mladi razmišljajo, zakaj se odločajo za poznejšo selitev, podaljšano izobraževanje, zakaj ostajajo samski in se ne vežejo, kaj je zanje pomembno in kaj manj pomembno pri selitvi od staršev, kakšne ugodnosti imajo doma, ali je odcepitev od staršev zanje problematična na čustveni in fizični ravni. Glede na raziskave Andreje Cirman (2007, v Grum in Temeljotov Salaj, 2016), ki pravi, da dosegljivost stanovanj ni problematična le pri obremenitvi dohodka s stanovanjskimi stroški, ampak tudi pri dosegljivosti stanovanj

glede na financiranje lastniškega stanovanja, sem v anketi postavila tudi tako vprašanje, da bi pridobila čim realnejšo sliko današnjega stanja. Anketni vprašalnik sem objavila na družbenih omrežjih, nekatere pa sem povabila k izpolnjevanju ankete tudi po elektronski pošti, ker sem menila, da spadajo v izbrano ciljno starostno skupino. Anketo sem izvajala tri dni, in sicer od 21. do 23. aprila 2017, nato sem jo zaprla in začela analizo.

4 Rezultati

4.1 Značilnosti vzorca

Odziv na izpolnjevanje ankete je bil izjemno dober, saj je anketo izpolnila 101 oseba, od tega 18 moških in 83 žensk. V skupini od 21 do 25 let je anketni vprašalnik izpolnilo 13 anketirancev, kar predstavlja dobrih 13 odstotkov, v skupini od 26 do 30 let 41 oseb, kar pomeni dobrih 40 odstotkov anketirancev, 20 anketirancev je bilo starejših od 35 let, 13 jih je bilo starih med 21 in 25 let, 4 anketiranci pa so bili stari med 18 in 20 let. Za nadaljnjo analizo me je zanimala predvsem anketna skupina v starosti od 21 do 25 let in od 26 do 30 let, saj ta del prebivalstva predstavlja mlade (družine). Na področju izobraževanja sem dobila podatek, da ima kar 55 anketirancev končano fakulteto oziroma dodiplomski študij in 6 anketirancev magisterij, kar pomeni, da jih ima kar 60 odstotkov visoko ali višjo izobrazbo. 38 anketirancev je končalo srednjo šolo, 2 anketiranci pa osnovno šolo ali manj. Stopnja izobrazbe anketiranih oseb je bila torej večinoma zelo visoka. 49 anketirancev je poročenih ali živi v zunajzakonski skupnosti, ki jo danes enačimo z zakonsko skupnostjo, 30 anketirancev je v partnerski zvezi in le 22 anketirancev živi samsko življenje. Če ta podatek pogledamo v odstotkih, lahko rečemo, da je le slabih 22 odstotkov anketirancev samskih. Zanimiv je podatek, da več kot polovica anketirancev živi v hiši, kar 54 odstotkov, vendar pa jih le 12 odstotkov živi s starši. Od vseh vprašanih oseb je 71 anketirancev zaposlenih, kar predstavlja 70 odstotkov. Odstotek nezaposlenih je majhen, saj je le 17 anketirancev označilo, da so nezaposleni, kar predstavlja slabih 17 odstotkov. Anketirancev, ki imajo otroke, je 64, kar predstavlja 63-odstotni delež vseh anketirancev.

4.2 Analiza rezultatov

Trend »hotel mama« naj bi v Sloveniji in po svetu zelo naraščal, kar pomeni, da vse več mladih in mladih družin živi podaljšano bivanje doma, pri svojih starših ali starih starših. V anketi me je zanimalo, kateri dejavnik bodo mladi navedli kot najpomembnejši razlog za selitev od staršev. Odgovor, da je najpomembnejši razlog finančni položaj, me ni presenetil. Kot naslednji najpomembnejši razlog sledi problematika redne zaposlitve. Anketiranci so tudi poudarili, da jim družina pomeni najpomembnejšo vrednoto v življenju, sledijo materialne

dobrine, nobena od naštetih vrednot pa zanje ni bila nepomembna. Z anketo sem dobila tudi podatek, da je sicer zelo pomemben vzrok za poznejši odhod od doma pomanjkanje financ, vendar pa je kar 30 odstotkov anketirancev odgovorilo tudi, da jih je strah odgovornosti. Gre res za odgovornost ali le za ohranjanje udobja in svobodnega življenja? Glede na rezultate, ki sem jih dobila z anketo, menim, da je za nas Slovence še vedno zelo pomembno, da imamo svoje premoženje, s katerim si lahko privoščimo tudi lastniško stanovanje. Kar 91 odstotkov anketirancev si želi lastniško stanovanje in le 5 odstotkov teh nima te želje oziroma jim lastniško stanovanje ni tako zelo pomembno. Stanovanjski sklad RS je zaživel za to, da bi bilo življenje mladim oziroma mladim družinam lažje, vsaj kar se tiče najema ali nakupa stanovanja, vendar je iz ankete razvidno, da le 33 odstotkov anketirancev pozna navedeni sklad, kar pomeni, da niso izkoristili možnosti za mlade družine, saj so se o njej premalo pozanimali ali pa se sploh niso. Večina mladih je prepričana, da so bila stanovanja pred osamosvojitvijo lažje dostopna. Tako meni kar 89 oseb, kar predstavlja 88 odstotkov anketirancev. Časi se spreminjajo, gospodarstvo se spreminja, politika se spreminja, demografske spremembe so na pohodu; želim povedati, da bi verjetno čez 20 let mladi rekli enako kot danes – včasih jim je bilo lažje.

Kdaj so se anketirane osebe odselile od doma oziroma od svojih staršev, je bilo eno mojih ključnih vprašanj. Od vseh vprašanih se jih je 20 odstotkov (20 oseb) odselilo med 18. in 20. letom, 28 odstotkov (28 oseb) se je od staršev odselilo med 26. in 30. letom, 38 odstotkov (38 oseb) se je odselilo med 21. in 25. letom, 1 anketiranec pa se je odselil od staršev po 35. letu. 14 anketirancev še vedno živi doma s starši. Torej, če pogledamo skupini do 21 do 25 let in od 26 do 30 let, se je v tem obdobju od doma odselilo kar 65 odstotkov anketirancev. Kar 52 osebam se zdi pri odločanju o oblikovanju družine, vstopu v partnerski odnos in selitvi od staršev najpomembnejša redna zaposlitev. Če prištejemo še tiste, ki se jim zdi ta pomembnejša, dobimo podatek, da je zaposlitev za 86 odstotkov mladih izjemno pomembna pri odločanju za samostojnost. Kar 57 odstotkov anketirancev meni, da je najboljši čas za mlade oziroma mlade družine, da se odselijo od staršev med 21. in 25. letom starosti, 36 odstotkov jih meni, da je selitev najboljša v obdobju od 26 do 30 let. Torej je moja ciljna skupina kar v 93 odstotkih najpomembnejša oziroma najprimernejša za odselitev od staršev. V nadaljevanju 48 odstotkov anketirancev meni, da ima zaposlitev odločilno vlogo pri odselitvi od staršev, saj zagotavlja finančno varnost in zmožnost plačevanja kredita ali najemnine. Tudi dostopnost stanovanj je odločilni dejavnik pri odselitvi, kar meni 43 odstotkov anketirancev. Izredno zanimiv pa je podatek, da danes kar 79 odstotkov anketirancev meni, da so ta trenutek finančno sposobni selitve od staršev v najemniško stanovanje, kar 93 odstotkov anketirancev pa meni, da bi si stanovanje kupilo, če bi bile cene dostopnejše.

Na podlagi rezultatov ankete lahko sklepam, da nepripravljenost na kompromise, strah pred odgovornostjo, pomanjkanje financ, osebni uspeh, stanovanjska problematika in želja po nadaljnjem izobraževanju spadajo v skupino pomembnejših dejavnikov pri pomembnejših odločitvah, kot so oblikovanje družine, vstopanje v partnersko zvezo, osamosvojitve in bivanje pri starših. Posledično ta zagotavlja finančno varnost in zmožnost plačevanja kredita ali najemnine.

5 Sklep

Povsod obstajajo politični, kulturni, demografski, socialni in gospodarski dejavniki, ki vplivajo na potek življenja posameznika – od otroka, mladostnika do odraslega človeka in starostnika. Omenjeni dejavniki vplivajo na družbene strukture, na tisočletja stare vzorce, imenovane tradicija. Pravzaprav tradicionalne družine skoraj ni več. V današnjem času obstaja drugačna družina. Manjša družina, z otrokom ali brez njega, srednje velika družina z dvema otrokoma, partnerja, ki živita v zunajzakonski skupnosti, ali pa skupnost istospolnih partnerjev, družina, v kateri so skrbniki otrok dedki in babice ali tete in strici, družina, v kateri je mama samohranilka ali oče samohranilec. Kakšno družino si bomo ustvarili, je odvisno od nas samih, od naših osebnih in tudi družbenih okoliščin.

Literatura kot razlog za poznejšo selitev od staršev navaja gospodarski položaj v državi, brezposelnost, nestabilne razmere na trgu dela in s tem tudi težjo dostopnost do lastnega ali najemniškega stanovanja, cenovno nedostopnost stanovanj in podaljšano puberteto. Bivanje doma je namreč zelo udobno in brezplačno. Med vzroki so navedeni tudi daljše časovno obdobje izobraževanja, socialne norme, finančne zmožnosti, kulturni običaji, državna politika ter družinska tranzicija v smislu poznejšega vstopanja v razmerja in oblikovanja družine. Po proučeni literaturi vse bolj ugotavljam, da je Slovenija v samem vrhu glede podaljšane sobivanja s starši in da se to sobivanje lahko zavleče vse do 35. leta starosti, v nekaterih primerih celo še dalj.

Mladi ostajajo optimistični. Zavedajo se problematike, zato v nakup, najem ali selitev vstopajo premišljeno. Želja po kakovostnejšem življenju, ki ga posameznik, žal, v sodobnem svetu lahko doseže samo z ustrezno povišanim mesečnim prihodkom, jih pelje tudi čez mejo. Tukaj pa največ izgubi pravzaprav država. V Sloveniji opažam nizko politično participacijo mladih, saj menijo, da ne morejo storiti nič, da bi se stanje spremenilo, zato jih večina niti ne poskuša. V danem položaju vztrajajo, dokler lahko. Največkrat so najbolj prizadeti prav tisti, ki so že tako ali tako prikrajšani – nižji sloj, ranljive skupine. Dokler se v krizi ne znajde tudi srednji sloj, smo mladi varni, ker za nami stojijo starši, skrbniki, ki nas bodo vedno

potiskali naprej in nas reševali. Včasih ni bilo tako. Mladi so si morali sami poiskati službo, se čim prej odseliti, si ustvariti družino, ne glede na to, kakšen je bil mesečni prihodek, ker je to zahteval tedanji način življenja in so tako zapovedovale tedanje družbene vrednote. Finance so tiste, ki nam narekujejo, kako bomo živeli in kje bomo živeli. Družbeni položaj staršev je tisti, ki narekuje, kakšen položaj v družbi bomo imeli tudi mi. Menim, da smo mladi željni znanja in usvajanja ciljev, ki smo si jih zadali.

Dostopnost do stanovanj, kreditov in služb bi morala biti lažja in bolje upravljana s strani države. Vendar bi tudi mi, mladi, morali pokazati zanimanje za sooblikovanje družbenokritičnega pogleda na omenjeno problematiko. Pokazati bi morali večjo vztrajnost, se vključevati v dejavnosti države, saj je vključenost državljana ključna pri nastajanju novih reform, zakonov in politik. Ne samo tarnati, kako je težko, in kazati na težave, treba je iskati rešitve, dajati predloge in se udeleževati za doseganje zelenih ciljev.

.....
Tjaša Klavara, mag. prav. in manag. neprem.
E-pošta: tjasa.klavara@gmail.com

Opombe

[1] Osnovna lastnost generacije Y (okvirno rojene med letoma 1985 in 2000) je vraščeno v svet digitalnih tehnologij. Gre za prvo generacijo, ki ji je bila digitalna tehnologija »položena v zibelko«. Posledično so pripadniki te generacije nenehno povezani z digitalnimi oblikami prenosa informacij, kar v marsičem vpliva na njihovo vsakodnevno funkcioniranje. Ena izmed lastnosti te generacije, ki jo navaja večina avtorjev, je tudi zelo izražena potreba po zabavi. Za generacijo Y velja tudi ocena, da sorazmerno visoko vrednotijo družinsko življenje in se dobro razumejo s starši (Brečko, 2005).

Viri in literatura

Brečko, D. (2005): Generacijske razlike na delovnem mestu. *HRM*, 3(10), 48-55.

Clark, W. (2014): *Delayed transitions of young adults*. Dostopno na: <http://www.statcan.gc.ca/pub/11-008-x/2007004/10311-eng.htm> (sneto 14. 2. 2016).

Domonske, C. (2016): *For first time in 130 years, more young adults live with parents than with partners*. Dostopno na: <http://www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/05/24/479327382/for-first-time-in-130-years-more-young-adults-live-with-parents-than-partners> (sneto 3. 8. 2017).

Grum, B., in Temeljotov Salaj, A. (2016): Medgeneracijsko sobivanje mladih in starih: medkulturna primerjava. *Urbani izzivi*, 27(1), 76-88.

Kos, D. (2015): *Slovinci hitreje zapuščajo hotel mama*. Dostopno na: <http://siol.net/novice/slovenija/slovinci-hitreje-zapuscajo-hotel-mama-366781> (sneto 14. 2. 2016).

Lavrič, M. (2011): *Zakaj mladi v Sloveniji odlašajo s preselitvijo od staršev?* Dostopno na: <http://www.irdo.si/skupni-cd/cdji/cd-irdo-2011/referati/lavric.pdf> (sneto 14. 2. 2016).

Menniti, A., Misiti, M., in Savioli, M. (2016): *Italian "Stay at home" children: Attitudes and constraints*. Dostopno na: http://www.demogr.mpg.de/Papers/workshops/000906_paper01.pdf. (sneto 15. 2. 2016).

Pikon, R. (2013): *Skoraj vsak drugi Slovenec do 35. leta še vedno živi pri starših*. Dostopno na: <https://www.finance.si> (sneto 14. 2. 2016).

Sajovic, K. (2013): *Zakaj so mladi Japonci opustili spolne odnose?* 2013. Dostopno na: <https://www.rtv slo.si/svet/zakaj-so-mladi-japonci-opustili-spolne-odnose/320688>, sneto 14. 2. 2016).

Tomanovič, S., in Stanojevič, D. (2015): *Mladi v Srbiji 2015*. Dostopno na: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12065.pdf> (sneto 15. 2. 2016).

Žigon, N. (2015): *Kdo so mladci, ki še vedno živijo pri starših?* Dostopno na: <http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/5265/Kdo-so-mladci-ki-vedno-vedno-veivijo-pri-star%1ih> (sneto 15. 2. 2016).